

באורים

לעונשים המופיעים בתורה ישנם שני תפקידים: האחד, כדי לתקן את הפגמים שכבר נעשו על ידי ייסורים שונים שמזככים את הנפש ומטהרים אותה. השני, הוא מנגנון של הרתעה, כדי למנוע מראש אפשרות של 'נפילה'. את התפקיד הראשון החבר כבר הזכיר, במשל 'ישראל באומות כלב באיברים' [לעיל לו - מד]. את התפקיד השני החבר מזכיר כאן. השכר והעונש הם לא רק לאחר מעשה, אלא גם קודם המעשה. קיום דרישות ההלכה במלואן הוא תביעה נכבדת, ובהתחשב בשפל של עם ישראל בגלות והדכדוך הלאומי, הרי שהקושי מתחזק שבעתיים. כדי להעניק חיזוק ולעזור לעם ישראל לא לסטות מהדרך, חקק ה' בעולם את השכר והעונש, בתור הרתעה מונעת. העונש עצמו הוא לא קבוע, ויש בו דירוג בהתאמה לחומרת החטא, המשתקפת בצורות שונות בחיי האדם, גופו ורכושו. השורש של הטומאה הוא העדר חיים, באופן מלא (מת), באופן חלקי (צרעת), ובאופן פוטנציאלי (שכבת זרע). קהות חושים קיימת לא רק ביחס לטבע אלא גם ביחס לרוח. ישנה רגישות לריחות ולטעמים, וישנה רגישות לטומאה. רק אדם שדואג לטפח את האישיות שלו ולרומם אותה, נעשה ממילא בעל עדינות רוחנית ורגישות גבוהה לנוקים שעלולים לפגוע בטהרתו.

הרחבות

1. מדוע מת הוא אבי אבות הטומאה?

פי המנות הוא ההפסד היותר גדול, והאיבר המצרע כמת. לפי ריה"ל, טומאת מת היא הטומאה המרכזית, אב-הטיפוס של הטומאה, וממנה מתפרטות כל שאר הטומאות. הטומאה, לפי דבריו, נוצרת ממצאיאות של היעדר, של חסרון, של מוות [עיי' רש"י פסחים ד].

הרש"ר הירש, בפירושו לתורה, מעניק זווית הסתכלות חדשה על מצאיאות הטומאה. לפי דבריו, אין הטומאה נועדה אלא כדי להחזיר בנו את חירותו של האדם ושליטתו על כוחותיו, למרות שממראה האדם המת נראה לנו אחרת [רש"ר הירש על התורה בסיכום פירושו לפרשת שמייני].

הרב קוק כותב דברים ברוח דומה, גם לפי דבריו, הטומאה נוצרת משיבוש ההבנה של מושג המוות: "והנה ברור הדבר כי יסוד הטומאות והטהרות, הוא הקירוב והרחיק בערך אור פני השי"ת, כי קרבתו ית' והשגת רצונו היא הטהרה האמיתית והרחיק מאור פניו היא הטומאה... על כן המת מטמא, פ"י העומד על עניני המת ומבחין עניינו כמו שהוא, בלא ביטול אל האמונה שאנחנו בהמות עמו ונבערים ולא נדע עומק חכמתו, ויכל להשיג ההיפוך מאמיתת כוונתו בהנהגה" [מדבר שור, הדרוש החמשה ושלושים, עמ' שיט. וראה עוד באורות הקודש ב, החיות העולמית, עמ' שפ; מאורות הראי"ה עמ' רפ"ח (מהדורת תשס"ד)].

שאלות לדין

כיצד ניתן להעניש עם שלם על חטאו של עכן - חטא היחיד?

אם הרגשת הטומאה היא רק ליחידים 'עדינים' מבחינה רוחנית, מדוע אם כן, ציווי האלוה על דיני טומאה הוא ציווי כללי לכולם?

העונש והשכר המידיים

זו אמר הפנור'י: הנכם היום במבוכה מאלה החיוביים הגדולים, ואיזו אמה תוכל לשמור הסדר הזה?

ח אמר החבר'י: העדה אשר הצופה שלה והעונשה לשעה נמצא בתוכה, רצוני לומר: השכינה, הלא תראה מאמר יהושע: "לא תוכלו לעבד את ה' פי אלהים קדשים הוא" וגו', וזה עם מה שהיה בעדתו מן הזהירות, עד שלא נמצא בהם עובר בחרם יריחו אלא עכן, בקהל של יותר משש מאות אלה, והיה מן העניש לשעה על העדה מה שהיה. ומה שהיה מעניש מרים והצרעת, ועניש עזה, ועניש נדב ואביהוא, ועניש אנשי בית שמש פי ראו בארון ה'.

סוד הצרעת והטומאה

י וכבר היה ממופת'י השכינה שיראה חרון מעט על חטאים מסוימים בקירות ובבגדים, וכאשר יחזק יראה בגופים, במדרגות של חזק וחלשה. והפנהים מקדשים לזאת החכמה הדקה, ולהבחין מה ממהנה אלהי, ומחפים בו השבועות כמו שחפזו אצל מרים, ומה ממונו מזגי מתחזק ובלתי מתחזק, והיא חכמה מכללה, והזהיר עליה יתעלה: "השמור בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשותו ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים" וגו'.

ט אמר הפנור'י: יש אצלך בזה דבר מה הפניח את הדעת ומקרב?

ס אמר החבר'י: כבר אמרת'י לה שאין יחס בין שכלינו ובין הענין האלהי, וראוי שלא נשאף לתת טעמים לכמו אלה הדברים הגדולים. אבל אני אומר, אחר בקשת המחילה, ומבלי להחליט שהוא כן, שאפשר שיהיו הצרעת והזיבות תלויות בטמאת המת, פי המנות הוא ההפסד היותר גדול, והאיבר המצרע כמת, וכן שכבת הצרע הנפסדת, מפני שהיא בעלת רוח טבעית מוכנה להיות זרע ויתנה ממונו אדם, ולפיכך הפסדה הפך לסגלת החיות והרוח. ולא ישיגו כמו זה ההפסד, לעדינותו, אלא בעלי הרוחות העדינות והנפשיות האצילות, הדבקות באלהיות ובנבואה או במראות הצודקים והחזיונות המתאמתים. וכן ישנם אנשים המוצאים כבד בנפשותם כל עוד לא טהרו מטמאתם, וכבר נסה שהם מפסידים במגעם הדברים העדינים, פפריחים והינות.

השפעות עדינות על האדם

ז רבנו משתנים מקרבת המתים והקברות, ומתבלבלות נפשותינו זמן מה בבית אשר היה בו המת, ומי שלבו גם אינו משתנה בגלל זה. כמו שאנו רואים פעין זה בשכליות, מי שמבקש זכות מחשבה בחכמות המופתיות, או זכות הנפש לתפלה ולקריאה אל ה', מוצא הזק מהמזונות הגסים וממותר המאכל והמשתה, וכן הוא מוצא הזק מישיבה עם נשים, ומחברת בעלי לצון, וההתעסקות בשירי ליצנות ועגבים.

ס אמר הפנור'י: זה מניח את דעתי לגבי ספקה של הנפש למה זה יטמא המותר היסודי הזה, רצוני לומר שכבת הצרע, וכלו רוח, מה שאין מטמאים השתן והצואה, למרות מאוס ריחם ומרעם ורביחם. ונשאר לי צרעת הנגד והפית.

החיובים הגדולים - המצוות התלויות במקדש ובארץ. **תוכל לשמור** - כלומר: בלתי אפשרי לקיים את המצוות הקשות האלו. **הצופה** - ה' המשגיח על מעשיהם. **העונשה לשעה** - מעניש בזמן קרוב. **הזהירות** - מן החטא. **אנשי בית שמש** - [שמואל א, ו]. **בקירות ובכנדים** - צרעת הבית והבגד. **כאשר יתחזק יראה בגופים** - כשימשיך לחטוא הצרעת תופיע בגוף האדם בדרגות שונות. **לזאת החכמה הדקה** - להבחין בסוגי הצרעת. **מוזי** - מחלה טבעית. **מתחזק ובלתי מתחזק** - הכהן מבחין בצרעת בדרגות חומרה שונות. **בוה** - בענייני נגע צרעת. **בעלי הרוחות העדינות** - עם ישראל. אך הגויים אינם מטמאים. **כבר נסה** - כבר הורה הניסיון. **שהם מפסידים** - הטמאים במגעם מזיקים. **בשכליות** - בעיסוק בחכמה מופשטת.

